

Laudácio na PhDr. Michala Stríženca, DrSc.

V psychologických vedách jednou z najvýznamnejších vedných disciplín, ktorá sa najviac zameriava na problematiku objasnenia mnohých otázok súvisiacich s vierou človeka, je psychológia náboženstva. Práve pod vplyvom jej podnetov sa v súčasnosti vo svete, najmä v USA, presadzujú snahy o dialógové prístupy k danej problematike. Do popredia vedeckých diskusií vystupujú otázky religiozity vo vzťahu k takým problémom, ako je napr. oslabovanie viery a nárast rozvodovosti, nárast drogovej závislosti, stúpanie kriminality, ale aj také otázky, ako sú prejavy meditácie, mystické zážitky, splnutia extázy, osobitosti vonkajškovej a zvnútornej religiozity atď.

U nás v podmienkach totality bola problematika psychológie náboženstva dlhodobo tabuizovaná. Iniciátorom psychologického skúmania vzťahu viery a vedy sa na Slovensku jednoznačne stal PhDr. Michal Stríženc, DrSc. Právom mu preto patrí titul priekopníka v tejto oblasti. Narodil sa 19. 9. 1932 v Piešťanoch. Tu absolvoval ľudovú školu a gymnázium. Štúdium psychológie ukončil na FF UK v roku 1953. Od r. 1954 až do odchodu do dôchodku nepretržite pracoval na Ústave experimentálnej psychológie SAV, kde aj v súčasnosti je činný ako emeritný vedecký pracovník.

Hneď po nástupe na ústav sa intenzívne zapojil do výskumu poznávacích procesov a informácií. V r. 1960 obhájil kandidátsku prácu. Problematike informácií sa dlhodobo venoval aj v nasledujúcich rokoch. Žiaden historický prehľad nemôže preto obísť ani jeho zásluhy pri prehlbovaní spolupráce *psychológie a kybernetiky* na Slovensku, dokladom čoho je i rovnomená monografia z r. 1966. V nadväznosti na uvedené hlavnou náplňou práce sa mu stala *inžinierska psychológia*, čo vyjadruje aj jeho inovatívna monografia „Súčasná tendencie inžinierskej psychológie“ z r. 1971. Na jeho vysoko exaktný, racionálno-technický až technologicky orientovaný psychologický výskum následne nadväzuje ďalšia monografia „Človek a počítač“ z r. 1978. V intenciách uvedeného v r. 1987 obhájil doktorskú dizertačnú prácu a získal najvyššiu vedeckú hodnosť doktor psychologických vied.

V demokratických podmienkach našej spoločnosti od r. 1996 PhDr. Stríženc postupne prekvapuje odbornú a čitateľskú verejnosť tromi významnými knižnými publikáciami s rovnakou tematikou, ale s jej odlišným časovým situovaním. Preto názov druhej z r. 2001 začína slovom: „Súčasná...“ a názov tretej z r. 2007 slovom „Novšie...“. O prekvapení hovorím preto, lebo obsahom troch knižných monografií je u nás v minulosti tak veľmi zaznávaná psychológia náboženstva.

Po dosiaľ načrtnutom sa nevdôjak vynára otázka, čo podmienilo, že tak jednoznačne dôsledne vedecky vyhranená osobnosť, akou je dr. Stríženc, sa vo svojich výskumoch preorientoval z pôvodnej racionálno-

-technickej, teda *výkonotvornej* oblasti psychológie na sociálno-humani-
stickú, až duchovnú, teda *vztahotvornú* oblasť psychológie.

Mohli by sme sa domnievať, že to bolo spôsobené napr. tým, že dr. Stríženc sa v podmienkach totality málo dostával k existujúcim literár-
ným prameňom z psychológie náboženstva a spirituality, publikova-
ných „na západe“. No, nebola to rozhodujúca príčina. Z biografických
údajov o PhDr. Strížencovi sa totiž dozvedáme, že už za totality ako ak-
tívny účastník viacerých medzinárodných kongresov „na západe“ mal
možnosť sa dostať aj k literatúre tohto druhu, čo napokon aj disidentsky
využíval napr. na jej tajný prenos pre svojich priateľov.

Už pravdepodobnejší dôvod jeho neskoršieho preorientovania vy-
plýva z faktu, že slobodné vedecké rozpracovávanie tejto tabuizovanej
témy nebolo v minulosti pod vplyvom sovietskej psychológie prakticky
ani možné. Nechcem tým povedať, že psychológia náboženstva nebola
v sovietskej psychológii známa. Žiaľ, jej oficiálnou úlohou, pretože vy-
chádzala z marxisticko-leninskej filozofie, bolo predovšetkým pomáhať
pri ateistickom pôsobení na veriacich.

Prednosťou prístupu PhDr. Stríženca k problematike psychológie ná-
boženstva a v rámci nej najmä k problematike spirituality, v ktorej sa
spája osobný kontakt človeka s transcendentnom v zmysle subjektívne-
ho zážitku posvätna, je, že na základe existujúcich vedeckých faktov,
ale i faktov zo svojho vlastného výskumu si uvedomoval, že aj keď psy-
chologická veda nie je spôsobilá výskumne plne zachytiť všetky osobné
stretnutia človeka s Bohom, môže výskumne zachytiť reakcie človeka
na zážitky z tohto stretnutia, ba môže zachytiť aj niektoré reálne dôsled-
ky z tohto stretnutia na konkrétny život človeka.

Z existujúcich overených vedeckých faktov o vplyve prežívania trans-
cendentna napr. na zdravie človeka sa pokúsím v publikácií PhDr. Strí-
ženca citovať aspoň tri. Prvá citácia: Sledovanie 20 tisíc dospelých Ame-
ričanov ukázalo, že je až sedemročný rozdiel v dĺžke života medzi tými,
čo navštevujú bohoslužby viac ako raz týždenne a tými, ktorí sa nepre-
ukazujú takýmito aktivitami. Druhá citácia: Výskumy na starých ľuďoch
ukázali, že meditácie v rovine transcendentna viedli k väčšej dĺžke
žitia, ako psychologmi realizované relaxačné tréningy na sekulárnej úro-
ni. Tretia citácia: Kanadskí a izraelskí bádatelia zistili, že náboženská
prax o. i. spomaľuje aj proces Alzheimerovej choroby.

Vráťme sa však opäť k osobnostnej charakteristike navrhovaného lau-
reáta. Dnes je v celej našej psychologickej obci zrejmé, že k tomu, aby
sa u nás psychológia náboženstva etablovala medzi už jestvujúcimi psy-
chologickými disciplínami ako plnohodnotná vedná špecializácia, bolo
nevyhnutné, aby pri jej zrode stála špičková osobnosť so zodpovedajú-
cou vedeckou erudíciou a morálnou profiláciou. Už z dosiaľ uvedeného
vyplýva, že túto požiadavku spĺňala osobnosť PhDr. Michala Stríženca,
DrSc. vo všetkých ukazovateľoch; o. i. napr. aj v tom, že k tvorbe no-
vej disciplíny pristúpil na základe dlhoročnej skúsenosti z riadenia vý-
skumnej práce najprv ako tajomník, neskôr zástupca a napokon i ria-

diteľ (1991 – 1999) takej významnej vedeckej inštitúcie, ako je Ústav Experimentálnej psychológie SAV. Jeho riadiaca činnosť celkom logicky vyúsťovala aj do ďalších významných funkcií. Pôsobil napríklad ako predseda Vedeckého kolégia SAV (1995 – 1999), ako člen Rady predsedníctva SAV pre vedeckú výchovu (1998 – 2005), ako predseda Komisie pre udeľovanie hodnosti DrSc. z psychológie (1998 – 2008) a pod.

V spojitosti s týmto všetkým nemožno opomenúť ani to, že je dlhoročným aktívnym členom ÚSKI, že je účastníkom (spolu s manželkou Teréziou) v hnutí fokoláre, že je členom Rady pre vedu, vzdelávanie a kultúru Konferencie biskupov Slovenska.

Výsledkom jeho vedeckej práce je 7 knižných monografií a viac ako 200 vedeckých štúdií. Nezanedbateľná je aj jeho výučbovo-edukačná činnosť na viacerých vysokých školách, z ktorých najnovšie do popredia vystupujú najmä prednášky zo psychológie náboženstva napr. na FF UK, na bývalej FH TU a od r. 2001 prednášal psychológiu náboženstva aj na Teologickej fakulte TU. Mnohými konzultáciami pri tvorbe diplomových a dizertačných prác si postupne vychovával nasledovníkov. Treba uviesť, že je nositeľom viacerých vyznamenaní. Z nich sa žiada spomenúť najmä Zlatá čestná plaketa Ľ. Štúra z 1992 a Čestné uznanie Vedec roka z roku 2011.

Obraz priekopníka psychológie náboženstva by nebol úplný, ak by som sa nezmiel aj o jeho vysoko kultivovaných osobnostných vlastnostiach. Z nich do popredia vystupujú najmä vlastnosti vyplývajúce z jeho kresťanskej orientácie. V rámci nej sa utvárala aj preňho príznačná skromnosť, príslovečná spoľahlivosť a disciplinovanosť.

Ďakujem Vám, vážený pán doktor, za Vašu priekopnícku prácu na poli našej psychologickej vedy, ktorú ste rozvíjali v zmysle neustále aktuálnych ideí encykliky bl. Jána Pavla II. Fides et ratio. Milý Miško, dnešný deň 19. 9. 2013 nie je len dátumom, v ktorom prevezmeš významné ocenenie, ale je aj dátumom 82. výročia Tvojho požehnaného života.

Ad multos annos!

prof. PhDr. Ján Grác, DrSc.